

Spis treści

Wstęp	11
-----------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA KONTEKST ANTROPOLOGICZNOKULTUROWY KSIĘGI MĄDROŚCI

Rozdział 1

Zagadnienia metodologiczne. Egzegeza antropologicznokulturowa.

Pojęcie honoru i wstydu	29
1.1. Historia <i>magistra vitae</i>	30
1.2. Kształtowanie się pojęcia antropologii i kultury.	34
1.2.1. Antropologia, jej powstanie i złożoność	34
1.2.2. Kultura	37
1.2.2.1. Kultura w oczach starożytnych	37
1.2.2.2. Pojęcie kultury w czasach nowożytnych	39
1.3. Antropologia kulturowa.	43
1.4. Egzegeza antropologicznokulturowa	49
1.5. Pojęcie honoru i wstydu jako kategorii osiowych w egzegezie antro- pologicznokulturowej	50
1.5.1. Honor i wstyd jako elementy osiowe kultury kolektywistycznej	51
1.5.2. Syntetyczne ukazanie stanu badań wokół zagadnienia honoru i wstydu	52
1.5.3. Honor i wstyd na wybranych przykładach klasycznej i biblijnej literatury.	56
1.5.3.1. Zakres semantyczny pojęć: honor i wstyd w języku greckim i łacińskim	56
1.5.3.2. Świadectwa epoki greckiej, hellenistycznej i rzymskiej, w których podejmowana jest problematyka honoru i wstydu.	60

1.5.3.3. Honor i wstyd w tradycji literackiej biblijnego Izraela i w tekstach Nowego Testamentu	66
1.5.4. Relacje społeczne oparte na wartościach honoru i wstydu . . .	73
1.5.4.1. Model rodziny	74
1.5.4.2. Model patron – klient.	76
1.5.5. Procedura zabiegania o honor	78

Rozdział 2

Spotkanie świata greckiego i żydowskiego	83
2.1. Spotkanie kulturowe Greków i Żydów	85
2.1.1. Pierwsze kontakty.	86
2.1.2. Ideologiczny konflikt dwóch kultur	91
2.1.2.1. Samowystarczalność geniuszu greckiego	93
2.1.2.2. Relacyjny charakter literatury biblijnej jako kontrapunkt dla piśmiennictwa greckiego	99
2.1.3. Spotkanie literackie dwóch światów	103
2.1.3.1. Przykład Hezjoda	105
2.1.3.2. Przykład Homera	113
2.2. Żydzi w Egipcie	123
2.2.1. Dane biblijne o pierwszym pobycie w Egipcie	123
2.2.2. Elefantyna	130
2.2.3. Aleksandria i początki judaizmu hellenistycznego	146
2.2.3.1. Aleksandria w dokumentach źródłowych	146
2.2.3.2. Żydowska Aleksandria	152
2.2.4. Rozwój judaizmu hellenistycznego w Aleksandrii	159
2.2.4.1. πολιτευμα/πολιτεια jako forma organizacji społeczności Żydów.	159
2.2.4.2. Status prawno-religijny Żydów aleksandryjskich	167
2.2.4.2.1. Świadcstwo Filona z Aleksandrii.	168
2.2.4.2.2. Świadcstwo Józefa Flawiusza	172
2.2.4.2.3. Świadcstwo Księgi Mądrości	178

Rozdział 3

Księga Mądrości jako dzieło literackie	185
3.1. Tekst Mdr i jego wersje	187
3.2. Struktura literacka Mdr	190
3.2.1. Schemat ogólny	191
3.2.2. Schemat szczegółowy.	192
3.3. Zagadnienie jedności kompozycji	197

Rozdział 5

Mowa programowa bezbożnych jako wyzwanie dla sprawiedliwego (1, 16–2, 24)	298
5.1. Kontekst literacki 1, 16–2, 24.	298
5.1.1. Wstęp (1, 16–2, 1a).	300
5.1.2. Zakończenie (2, 21–24)	301
5.1.3. Korpus (2, 1b–2, 20)	303
5.2. Dwumian: życie–śmierć jako główny nośnik argumentacyjny.	305
5.2.1. Przesłanki filologiczne	305
5.2.1.1. Wokabularium związane z ideą śmierci	306
5.2.1.1.1. θάνατος	307
5.2.1.1.2. τελευτή.	309
5.2.1.1.3. ἄδης	310
5.2.1.1.4. ἔκβασις.	312
5.2.1.2. Wokabularium związane z ideą życia.	314
5.2.1.2.1. ὀλίγος ἐστὶν καὶ λυπηρὸς ὁ βίος ἡμῶν	315
5.2.1.2.2. ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ.	319
5.2.2. Nośność semantyczna idei życia–śmierci w kontekście greckiej literatury klasycznej i hellenistycznej	321
5.2.2.1. Człowiek formowany we wspólnocie do życia ideałami	322
5.2.2.1.1. Cnota (ἀρετή).	323
5.2.2.1.2. Szlachetność (καλὸς κα’γαθός).	324
5.2.2.1.3. Przyjaźń (φιλία).	327
5.2.2.1.4. Życie wspólne (κοινωνία)	329
5.2.2.1.4.1. Rodzina (οἰκία)	329
5.2.2.1.4.2. Sprawy państwowe (τὰ πολιτικά).	331
5.2.2.1.4.3. Sprawy bosko-ludzkie (εὐσεβεία)	336
5.2.2.2. Zagadnienie śmierci.	348
5.3. Strategia argumentacyjna bezbożnych w grze o honor (1, 16–2, 24)	351
5.3.1. Nie ma życia po śmierci cielesnej (2, 1–5)	352
5.3.2. Materialistyczna wizja życia (2, 6–11)	360
5.3.2.1. <i>Agere pro domo sua</i>	361
5.3.2.2. <i>Agere contra traditionem</i>	368
5.3.3. Konfrontacja bezbożnych ze sprawiedliwym (2, 12–20).	371
5.3.3.1. Zarzuty pod adresem sprawiedliwego jako element strategiczny w grze o pozbawienie go honoru	372
5.3.3.1.1. Atak na bezbożnego	372
5.3.3.1.2. Wypowiedzi zbudowane na formule obrony własnej (2, 14.15).	380

3.4. Styl literacki autora Mdr	205
3.4.1. Język i słownictwo	205
3.4.1.1. Słownictwo o charakterze religijnym	208
3.4.1.2. Słownictwo filozoficzne	211
3.4.2. Zagadnienie gatunku literackiego Mdr	212
3.4.2.1. Wczesniejsze prace	212
3.4.2.2. Paul Beauchamp i jego koncepcja gatunku literackiego Mdr	213
3.4.2.3. James M. Reese	215
3.4.2.4. Armin Schmitt i jego koncepcja Mdr jako dramatu greckiego	220

CZĘŚĆ DRUGA

GRA O HONOR POMIĘDZY SPRAWIEDLIWYM A BEZBOŻNYMI W ANTROPOLOGICZNOKULTUROWYM MODELU: WYZWANIE – ODPOWIEDŹ (MDR 1, 1–5, 23)

Rozdział 4

Interpretacja głównych idei prologu (Mdr 1, 1–15) w perspektywie honoru i wstydu	229
4.1. Struktura prologu i jego dynamika	231
4.1.1. Mdr 1, 1–5.	235
4.1.2. Mdr 1, 6–11	241
4.1.3. Mdr 1, 12–15	247
4.2. Pojęcie sprawiedliwości/niesprawiedliwości jako główny nośnik ide- owy prologu	249
4.2.1. Przesłanki filologiczne	249
4.2.2. Nośność semantyczna idei sprawiedliwości/niesprawiedliwości w kontekście greckiej literatury klasycznej i hellenistycznej	259
4.3. Lektura prologu w hermeneutycznej perspektywie honoru i wstydu	262
4.3.1. κρίνοντες i ἀσεβείς jako główni bohaterowie prologu.	262
4.3.2. Działania bohaterów prologu	273
4.3.2.1. κρίνοντες	273
4.3.2.2. ἀσεβείς	279
4.3.2.2.1. Działania, które podejmują ἀσεβείς	280
4.3.2.2.2. Działania podejmowane przeciwko ἀσεβείς.	286
4.4. Podsumowanie	296

5.3.3.2. Próba wobec sprawiedliwego (2, 17–18)	381
5.4. Podsumowanie	383

Rozdział 6

Gra o honor pomiędzy bezbożnymi a sprawiedliwym w ocenie publiczności (Mdr 3–5)	385
6.1. Werdykt publiczności wobec sprawiedliwego: uznanie jego honoru (3, 1–9; 4, 7–15)	388
6.1.1. Chwała (honor) sprawiedliwego (3, 1–9). Zagadnienia kompozycyjne	388
6.1.2. Nośność semantyczna i teologiczna idei „honoru sprawiedliwego” oparta na argumentacji skryptyrystycznej.	391
6.1.3. Pochwała sprawiedliwego w kontekście jego spełnionego życia (4, 7–15)	400
6.1.3.1. Próba strukturyzacji perykopy	400
6.1.3.2. Model argumentacyjny zaprezentowany przez publiczność	401
6.2. Werdykt publiczności wobec bezbożnych (3, 10–4, 6)	415
6.2.1. Strukturyzacja perykopy	415
6.2.2. Teza życie bezbożnych jest puste (3, 10–12)	417
6.2.3. Kontrast niepłodna kobieta/eunuch – pokolenie bezbożnych (3, 13–19)	423
6.2.3.1. Charakterystyka życia nieskalanego na przykładzie niepłodnej kobiety i eunucha	423
6.2.3.2. Los plemienia grzesznego (3, 16–19)	431
6.2.4. <i>O quam pulchra est casta generatio cum claritate</i> . Wnioski publiczności (4, 1–6)	435
6.3. Porażka bezbożnych w ich własnej ocenie (5, 1–13)	443
6.3.1. Wprowadzenie (5, 1–3)	444
6.3.2. Formuła samooskarżenia (5, 4–13).	449
6.3.2.1. Konfrontacja ze sprawiedliwym (5, 4n).	449
6.3.2.2. Uznanie przez bezbożnych niewłaściwie dokonanego wyboru (5, 6–8)	451
6.3.2.3. Refleksja końcowa nad przemijalnością życia (5, 9–13)	454
6.4. Ostateczny werdykt (5, 14–23)	461
6.4.1. Ostateczna ocena konfrontacji pomiędzy sprawiedliwymi a bezbożnymi (5, 14–16).	462
6.4.2. Apokaliptyczny obraz walki dwóch światów (5, 17–23)	468
6.4.2.1. Obraz Boga – Wojownika i Sędziego (5, 17–20a)	469

6.4.2.2. Walka dwóch światów (5, 20b–23)	471
6.5. Podsumowanie	477
Zakończenie	479
Wykaz skrótów	486
Bibliografia	489
Résumé	527
Abstract	523
Indeks miejsc biblijnych	531
Indeks autorów i dzieł pozabiblijnych	549